

Oila va jamiyat

№ 8 (1411) 27-fevral 2019-yil

E-mail: oilavajamiyat@mail.ru

@oilavajamiyatgazetasi_bot

16-moddaga qo'shimcha

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги regulation.gov.uz сайтида амалдаги Оила кодексининг 16-моддасига қўшимча киритиш таклифи билан чиқмоқда.

16-моддасининг учинчи хат-бошиси қуйидаги тахрирда баён этилсин:

“насл-насаб шажараси бўйича туғри туташган қариндошлар ўртасида, туғишган ва ўғай ака-укалар билан опа-сингиллар ўртасида, ота-онанинг ака-ука ва опа-сингилларининг фарзандлари ўртасида, шунингдек, фарзандликка олувчилар билан фарзандликка олинганлар ўртасида;” никоҳ тузишга йўл қўйилмайди.

Қонун лойиҳаси айна пайтда жамоатчилик муҳокамасига қўйилган. »2

Nikohda begonalashnglar

Ҳазрати Умар розияллоху анху ҳам фақат яқин қариндошлари билан қуданда бўладиган

бани Соибга қарата: “Нима-у? Жуда нимжон ва заифлашиб кетганингизни кўряпман. Бўлди, энди бундан кейин заифхал бўлмаслигингиз учун никоҳда бегоналардан олинглар”.

Orom o'lkasi

202 730 SO'M BIZGA OG'IRLIK QILADIMI?

Давлат тест маркази директори Мажид Каримов барча саволларга ойдинлик киритди

Тан олиш керак, қарор лойиҳаси ижтимоий тармоқларда қизгин ва кескин баҳс-мунозараларга сабаб бўлмоқда. Айниқса, олий таълим муассасаларига ҳужжат топширишнинг пуллик бўлишини, яъни ўтган йили ва ундан олдинги йилларда мактабни битирган абитуриентлар энг кам иш ҳақининг 1 баравари миқдориди, яъни 202 730 сўм пул тўлаши лозимлигини, қўшимча учта фандан иборат “мажбурий блок”нинг жорий этилишини эшитган юртдошларимиз орасида турли эътирозлар пайдо бўла бошлади.

Мамлакатимизда жорий йилнинг январь ойида зўрлик ишлатишдан жабр кўрган шахсларни реабилитация қилиш ва мослаштириш ҳамда ўз жонига қасд қилишнинг олдини олиш марказларига (шелтерлар) 1712 нафар аёл мурожаат қилган.

Рақамларда кўрсатадиган бўлсак, улардан 303 нафар аёлга тиббий, 434 нафарига психологик, 377 нафарига ҳуқуқий ёрдам кўрсатилган. 271 нафар аёлнинг бандлигини таъминлашга кўмак

берилиб, 99 нафарига кредит олиб ўз ишини бошлашга ёрдам берилган. 487 нафар аёлнинг оиласи яраштилган.

Бугунги кунга қадар республикада ташкил этилган шелтерлар сони 160 тага етган.

Таъкидлаш керакки, зўрлик

ишлатишдан жабр кўрган шахсларни реабилитация қилиш ва мослаштириш ҳамда ўз жонига қасд қилишнинг олдини олиш марказлари 2018 йилдан бошлаб юртимизнинг барча ҳудудларида ташкил этилмоқда. Айни кунгача бундай марказлар томонидан юзлаб аёлларга тегишли ёрдамлар кўрсатилди.

Хотин-қизлар қўмитаси матбуот хизмати

1712 NAFAR AYOL ZO'RLIKDAN JABR KO'RDI

“MEN O‘Z LOYIHAMNI HIMOYA QILAMAN”

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси ва Ўзбекистон ихтирочи аёллари маркази томонидан мамлакатимизнинг турли соҳаларида фаолият юритаётган ва иқтисодийтимиз ривожига ҳисса қўшиб келаётган иқтидорли хотин-қизларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш мақсадида 18-19 февраль кунлари Тошкент шаҳридаги Турин политехника университетида “Ўзбекистон аёлларнинг 100 та энг яхши инновацион лойиҳаси” II Республика танловининг якуний босқичи ўтказилди. Танлов доирасида иштирокчиларнинг ишланмалари, макет ва инновацион маҳсулотлари намуналари бўйича кўргазма ҳам ташкил қилинди.

ОЛИМА, ТАДБИРКОР, ШИФОКОР, ДАСТУРЧИ...

– Танловнинг биринчи босқичида 4000 дан зиёд олима аёллар, тадқиқотчилар, иқтидорли талаба ва ўқувчи қизлар, ихтирочи, рационализатор, муҳандис, конструктор, дастурчи, шифокор, фармацевт, мутахассис, хунарманд ҳамда тадбиркор хотин-қизлар ўз ихтиролари, инновацион ғоя, технология ва лойиҳалари билан иштирок этди, – дейди Ихтирочи аёллар уюшмаси раиси Карима Норкулова. – “Ўзбекистон аёлларининг 100 та энг яхши инновацион лойиҳаси” II Республика танловининг якуний босқичида, мамлакатимизнинг барча ҳудудларидан тавсия этилган 300 дан зиёд иштирокчиларнинг ҳужжатлари ва инновацион лойиҳалари Республика Экспертлар Кенгаши томонидан кўриб чиқилади ҳамда уларнинг тақдимотлари эшитилиб, кенг муҳокама қилинади. Лойиҳалар ичидан 100 та энг муносиб лойиҳалар ва уларнинг муаллифлари – танловнинг ғолиблари сифатида танлаб олинади.

Танловнинг республика босқичи ғолибларини тақдирлаш маросимида турли номинациялар бўйича совриндорлар Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитасининг диплом ҳамда эсдалик совғалари билан тантанали равишда тақдирланади.

Танловдан сўнг ғолибликни қўлга киритган 100 та инновацион лойиҳа муаллифлари билан лойиҳаларни амалиётга жорий этиш бўйича мақсадли ишлар амалга оширилади.

ЭКСПОРТБОП МАҲСУЛОТЛАР КЎПАЯДИ

– Маҳаллий ёлғовчи моддалар асосида чармни ёлғантириш технологиясини такомиллаштириш борасида илмий тадқиқот ишларини олиб бораётган, – дейди Тошкент тўқимачилик ва энгил саноат институти доценти Маҳбуба Шамсиева. – Мазкур лойиҳа юзасидан юртимизда мавжуд бўлган иккиламчи маҳсулотлардан чармни ёлғовчи восита ишлаб чиқардик. Ўн йилдан буюн тадқиқот ишларини олиб бораётган. Айтиш мавзу россиялик ҳамкорларимизни ҳам қизиқтириб қўйди. Шу боис Россия давлати патент оилаважамият@mail.ru

тини олишга ҳам муваффақ бўлдик. Демак, биз изланиш олиб бораётган ушбу мавзуга хорижда ҳам эътибор кучли. Асосий мақсадимиз – чармни ёлғантирувчи воситалар ишлаб чиқариб, унинг таннархини пасайтириш. Ахир таннарх қанчалик арзон бўлса, харидор ҳам шунчалик кўп бўлади. Айтиш пайтда мамлакатимизда чарм маҳсулотлари ишлаб чиқариш жараёнига жуда катта эътибор қаратилаётганидан хурсандман. Қорақўл терисидан маҳсулотлар тайёрлашда керак бўладиган кимёвий моддаларнинг барчаси хориждан олиб келинади. Натижада маҳсулотнинг таннархи ошиб кетади. Шу боис ушбу кимёвий моддаларни ўзимизда мавжуд бўлган хомашёлардан тайёрлаганимиз мақсадга мувофиқдир.

мен тиккан кашталару, сўзаналар, дўппиларнинг довуғи оламга кетган. Бу йил 67 ёшни қарши олдим. Лекин мана шу маҳсулотларимнинг барчасини кўзойнақсиз тикканман. Инновация қилиб нима янгилик олиб кирдингиз, деб сўрасангиз, арзийдиган ишларим бор. Масалан, бутунлай унутилиб кетган қадриятларимизни, удумларимизу кашталаримизни тиклаш ҳам хайрли иш. Бу кўхна ишлар ёшлар учун янгилик-да, айланайлар. Мана бу алача тўнни кўринг, табиий ипдан тўқилган. Қадимда бобою бувиларимиз, ўрта ёшли аёллар ва қизлар бу нафис ишланган тўнларни жазирама иссиқдан сақлашни учун кийишган. Мана бу бобосалла билан момосаллани кўринг антиқалигини. Болалигимда онам худди шундай момосаллани 20

ОЙБАРЧИНГА ДЎППИ ТИККАН МОМО

Баҳор чоғи қирларга боққанингизда кўнглингиз қанчалар завқу шавққа тўлади. Адир гулларининг анвоий ислари бошингизни айлантириб, майин сабо сочларингизни сийлайди. Танлов ўтказилаётган шинамгина фойеда худди ана шу ҳолат ва манзарани кўриб лол қолдик. Ёрқин ва иссиқ ранглари билан ҳушимизни ўғирлаган кўргазмага яқинлашар эканмиз, бизга ёши улуг истарали момо пешвоз чиқди:

– Келинлар, айланайлар. Наврўз айёмида қирларни томоша қилиб тайёрлаганман бу “гулларимни”. Сурхондарё вилояти Шўрчи тумани “Ибн Сино” маҳалласига бориб, Ихлим момо Ташбоевани сўрасангиз дарҳол уйимга бошлаб келишади. Ахир

га кийиб, устига сатилними бешиқними қўйиб далага чиқишган.

ИНТЕНСИВ ГИЛОС БОҒЛАРИНИ ЯРАТМОҚЧИМИЗ

– Менинг лойиҳам интенсив боғдорчилик бўйича, яъни келгусида боғбонларимизга пакана ва ярим пакана гилос кўчатларини етказиб бермоқчимиз, – дейди Академик Маҳмуд Мирзаев номидаги боғдорчилик, узумчилик ва мевачилик илмий тадқиқот институти тадқиқотчиси Саломат Абдурахмонова. – Маълумки, дала шароитида фақатгина баҳор ва ёз ойларида пайвандлаш ишлари амалга оширилади. Бизнинг лабораториямизда эса 12 ой давомида пайвандлашни амалга ошириш мумкин. Республикада шу пайтгача интенсив боғдорчилик соҳасида пакана гилос кўчатлари жорий қилинмаган. Хўш, ушбу кўчатларнинг маҳаллий кўчатлардан фарқи томони нимада? Маҳаллий кўчатчиликда битта кўчат тайёр бўлиши учун камида 3 йил вақт кетса, бизнинг лабораториямизда вируслардан холи кўчатларимиз 6 ойда кўчат ҳолига келади. Ва иккинчи йили ҳосил бера бошлайди. Бўйи эса бир, бир ярим метрни ташкил қилади. Яна бир афзал жиҳати бозордаги гилос кўчати 15 минг сўмга сотилади, биз етиштирган кўчатнинг бир донаси эса 3 минг сўм. Илмий раҳбаримиз биология фанлари доктори профессор Йўлдош Саидназаров билан илмий изланишларини давом эттиришмиз. Бу жараёнда Эрон, Жанубий Корея давлатлари билан ҳамкорликда иш олиб бораётимиз. Маълумки, гилос кўчати сизот суви яқин бўлган тупроқда яхши ўсмайди. Шу боис Қорақалпоғистонда, Навоий ва Бухоро вилоятларида гилос экишмайди. Чунки маҳаллий гилос кўчатининг илдизи ўқ илдиз бўлиб ерга чуқур кириб боради. Бизнинг гилосларимизнинг илдизи эса попуқ илдиз. Бу кўчатлар совуққа бардошли бўлиши билан бирга тупроқ ҳам танламайди.

ЭҲ, БУ ТИНИБ-ТИНЧИМАГАН АЁЛЛАР!...

Ҳа, айтиш замонамизнинг билимли, шижоатли аёллари яратиб берилган имкониятлардан самарали фойдаланишмоқда. Улар томонидан тақдир этилаётган лойиҳалар ва янгиликлар ҳакамлар ҳайъатини ҳайратга солмоқда. Шунинг айтиб ўтиш лозимки, хотин-қизлар томонидан яратилган янги маҳсулотлар, техника, технологиялар асосида ишлаб чиқариш корхоналари очиш учун кредитлар ажратиш бўйича мақсадли ишлар амалга оширилади. Уларнинг истеъодларини намоян қилишларига имконият, шароит яратиш мақсадида Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси ва ҳамкор ташкилотлар билан биргаликда малака ошириш ва касб-ҳунарга йўналтирилган курслар, маҳорат дарслари ташкил қилинади. Иқтидорли хотин-қизларни хорижий мамлакатлар олий ўқув юрталари, илмий марказ ва саноат корхоналарига малака оширишга юбориш ҳамда халқаро ташкилотлар, анжуманлар, семинарлар, ярмаркалар ва кўргазмаларда иштирок этишларини таъминлаш ҳам йўлга қўйилаётгани қувонарлидир. Шундай экан, ихтиролар ва ташаббуслар сари дадил қадам ташлайверинг, азиз аёллар!

Мухтасар ТОЖИМАТОВА,
“Оила ва жамият” муҳбири

Давлат тест маркази директори Мажид Каримов барча саволларга оидинлик киритди

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Олий таълим муассасаларига тест синовлари орқали қабул қилиш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори лойиҳаси жамоатчилик муҳокамаси учун regulation.gov.uz. сайтига жойлаштирилганига ҳам икки ҳафтадан ошиб қолди.

Тан олиш керак, қарор лойиҳаси ижтимоий тармоқларда қизгин ва кескин баҳс-мунозараларга сабаб бўлмоқда. Айниқса, олий таълим муассасаларига ҳужжат топширишнинг пуллик бўлишини, яъни ўтган йили ва ундан олдинги йилларда мактабни битирган абитуриентлар энг кам иш ҳақининг 1 баравари миқдориди, яъни 202 730 сўм пул тўлаши лозимлигини, қўшимча учта фандан иборат "мажбурий блок"нинг жорий этилишини зийатган юртдошларимиз орасида турли эътирозлар пайдо бўла бошлади.

Ёшлар, айниқса ота-оналарнинг норозилигига сабаб бўлган саволларга оидинлик киритиш мақсадида Давлат тест маркази Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузурдаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигида кенг жамоатчилиқни қарор лойиҳасининг мазмун-моҳияти билан яқиндан таништириш, ижтимоий тармоқларда билдирилатган фикр ва таклифларга муносабат билдириш мақсадида матбуот анжумани ўтказди.

Матбуот анжуманида мутасаддилар журналистларни қизиқтирган саволларга батафсил жавоб беришди. Ўтган йили мамлакат раҳбарининг ташаббуси билан олий таълим муассасаларига ўқишга кириш учун тест синовлари янги талабар асосида адолатли, шаффоф ва очиқ тартибда ўтказилган эди. Бу усул ота-оналар ҳамда кенг жамоатчилик томонидан яхши қабул қилинди. 2019-2020 йилда ҳам 2018 йилдаги тажрибани давом эттирган ҳолда тест синовларида ёшлар учун қўшимча имконият ва қулайликлар яратиш мақсадида қарор лойиҳасида бир қатор таклифлар илгари сурилмоқда.

Энг кўп эътирозларга сабаб бўлаётган ҳужжат топширишнинг пуллик бўлиши билан боғлиқ масалага Давлат тест маркази директори Мажид Каримов оидинлик киритди. Унинг таъкидлашича, абитуриент ўзи яшаб турган тумандаги Давлат хизматлари марказлари орқали юртимиздаги исталган олий ўқув юртига ҳужжат топшириши ҳамда ўзи яшаётган вилоят марказида тест синовларида иштирок этиши мумкин. Бу ортиқча овозгарчиликлар ва харажатларни камайтиради.

Бир ҳисобдан тўғри: абитуриент тест синовида қадар пойтахтдаги ёки вилоят марказидаги олий ўқув юртига бир неча марта келиб кетиши лозим бўлади. Бу жараёнда унга ота-онаси ёки бирор яқини ҳамроҳлик ҳам қилади. Ўз-ўзидан йўлга, тураржой ва озиқ-овқат билан боғлиқ харажатлар юзага келади ва бу харажатлар 202 730

сўмдан уч-тўрт баравар ошиб кетади. Масаланинг бу томонини ҳам эътиборга олиш керак.

Шунингдек, матбуот анжуманида жорий йилда мактаб, коллеж ва лицейларнинг битирувчилари учун тест синовлари мутлақо бепул бўлиб, энг юқори баллнинг 30 фоизи ва ундан юқори балл тўплаган абитуриентларга 3 йил муддатга амал қиладиган сертификат берилиши ҳамда уларга учтагача таълим йўналишида танловда иштирок этиш учун имконият яратилиши кўзда тутилатгани қайд этилди. Аввалги йилларда ўқишни тугатган абитуриентларга эса тест синовларида иштирок этиш учун энг кам иш ҳақининг бир баробари - 202 730 сўм миқдориди таълимнинг амалга ошириш тартиби таклиф қилинаётгани таъкидланди.

Абитуриент ўзи яшаб турган ҳудудда ҳужжат топшириши ва ўз

вилоят марказида тест синовида ўқишини ва 30 балдан юқори балл тўплаган абитуриентга уч йилгача бепул ҳужжат топшириш имконини тақдим этувчи сертификат берилишини инобатга олсак, бу айрим юртдошларимиз ваҳима қилаётган даражада хато қарор эмаслиги англашилади.

Абитуриентлардан тушган тўловлар тест синовларини янада сифатли ва қулай шароитларда ташкил этиш билан боғлиқ харажатларни молиявий таъминлашга йўналтирилиши режалаштирилган, деди мутасаддилар. Ушбу маблағлар биноларнинг ижара тўловига, катта қувватли кондиционерлар, шахсни идентификациялаш воситалари, видеофиксация қурилмалари, мобиль алоқа тўлқинини тўсувчи (глушитель), бармоқ изларини текширувчи металлдетекторлар ва бошқа зарурий анжомларни харид қилишга йўналтирилади.

Шунингдек, тўрт миңдан ортиқ гуруҳ назоратчиларига тўланадиган иш ҳақи, тест материалларини сифатли тайёрлаш, ўз вақтида белгиланган жойларга етказиб бериш, олиб келиш, сақлаш харажатлари ҳам шу маблағлардан қопланади.

Тест синовларида тўловни жорий этиш таклифи амалда тайёргарликсиз келаётган, билимсиз ва гаразли мақсад билан иштирок этаётган абитуриентлар сонининг ва тест синовлари жараёнида ўзадан ёрдам олиш ёки ёрдам бериш ҳолатларининг камайишига олиб келади.

– Ушбу қарор лойиҳасида абитуриентларнинг яшаётган манзилидан

рўйхатдан ўтиб, тест синовларини ҳам вилоят марказида топширишидан хурсанд бўлдик, – дейди Қорақалпоғистон Республикасининг Қўнғирот туманида истиқомат қилаётган ўқитувчи Қамара Қаллиқилчиёва. – Қарор лойиҳасининг бу банди ҳақиқатан ҳам ортиқча овозгарчиликлар, харажатларни камайтиради. Ўтган йили ўқим уч йилдан бери ҳаракат қилиб киролмаётган Тошкент молия институтига ўқишга кирди. Тест синовлари адолатли ва шаффоф тарзда ўтказилганлигини гапириб ўтирмаймман. Бироқ Тошкентга уч киши бўлиб имтиҳонга келиб кетиш харажатлари олис юртдагиларга жуда билинадиган-да. Чунки имтиҳон баҳона таксилар ҳам ўша пайти йўлга ҳақини икки бараварга ошириб оlishади. Бу йил ҳам коллежни битираётган қизимнинг ҳужжатларини Ўзбекистон жаҳон тиллари университетига топширишини

имтиҳоннинг эртасигаёқ жавобларнинг эълон қилиниши тўланаётган суммага арзирли иш бўлар, барибир бирданига икки нафар фарзандини ўқитмоқчи бўлган ота-онага бу оғирлик қилади.

Давлат тест маркази директори ўринбосарининг берган маълумотига кўра, қарор лойиҳаси ҳали халқ муҳокамасида. Вазирликлар билан келишув ишлари оlib борилмоқда. Ўтган йили 814 миң абитуриент ҳужжат топширган бўлиб, улардан 82 миң нафари ўқишга қабул қилинган. Жорий йилда 744 миң нафар битирувчи ҳамда ўтган йили ўқишга кира олмаган 600 миңга яқин абитуриент ҳисоба олиниб, жорий йил тест жараёнида умумий контингентнинг 1 млн 300 миңдан кўпроқ бўлиши кутилмоқда. Шунингдек, тест синовларида иштирок этиш жорий йил битирувчилари учун бепул бўлса-да, қолган 600 миңга яқин абитуриентдан кўрсатилган миқдорни тўлаш талаб этилади. Бу рақамни энг кам иш ҳақининг бир бараварига кўпайтирсак, каттагина маблағ тўпланиши маълум бўлади. Тест синовларида иштирок этганлик учун маълум миқдордаги тўловлар Жанубий Корея, Япония, Туркия ва дунёнинг кўплаб давлатларида оддий ҳолга айланган. Мисол учун, Туркияда бу миқдор энг кам иш ҳақининг ўн фоиз миқдориди ҳисобланади ёки олий ўқув юртиларининг салоҳиятидан келиб чиқиб белгиланади. Ўзбекистон шароитида эса 202 730 сўм этиб белгиланиши имтиҳон топширишининг ўзи учун катта қиймат ҳисобланади. Юқорида таъкидланганидек, бу нарх ҳали қатъий тасдиқлангани йўқ. Эътирозлар ва муҳокамалар давом этмоқда. Муҳокамадаги фикрлар жамланиб, умумхалқ бир қарорга келгач, бу нарх имкониятларини ҳисоба олган ҳолида маълум миқдорда камайтирилиши ҳам мумкин.

Тест фанлари мажмуасининг икки бўлимга ажратилишига келсак, 1 бўлимга киритилган барча тест топширувчилар учун ўша учта фан (она тили, математика, Ўзбекистон тарихи) 2020-2021 ўқув йили қабулдан бошлаб амалга киритилиши, абитуриент даъвогарлик қилаётган таълим йўналишига мос икки фандан ташқари, ёшларнинг она тили бўйича савдонлигини ошириш ва аниқлаш мақсадида ёзиш кўникмаларини баҳолаш учун "Ўзбек тили", "Рус тили", "Қорақалпоқ тили" фанлари бўйича алоҳида синовлар ташкил этиш бўйича таклиф ва мулоҳазалар олинмоқда.

Аслида, ҳукумат қарори лойиҳасининг умумхалқ муҳокамасига қўйилгани катта гап, катта қадам. Бу қарор айрим юртдошларимиз ижтимоий тармоқларда куюниб, тутаб ёзаётганидек "халқнинг пулини шилиш", "камбағалнинг боласига ўқиш имкониятини бермаслик", "айрим баднафсларнинг навбатдаги ўйини" эмаслигига, бу қарор моҳиятида миллат келажига бўлган ёшларнинг сифатли ва самарали таълим олишлари учун шароит ва имкониятларни кенгайтириш, тест синовларини янада шаффоф ва адолатли ўтказиш мақсади мужассам эканлигига ишонмасиз.

Бектош ИСМОИЛОВ,
"Оила ва жамият" муҳбири
oilavajamiyat@mail.ru

дўконларининг барчаси ҳам кенг танлов имкониятига эга, деб айтолмайман. Шу ўринда айтиш керакки, кейинги пайтларда нашр этилаётган аксарият китобларни чоп этиш сифати талаб даражасида эмаслигидан ташқари, оддий имло хатолари кўплиги ҳам ўқувчининг китобга, мутолаага иштиёқи сусайишига олиб келаётганидан ҳам кўз юмиб бўлмайди.

Президентимизнинг "Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолаага ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш

– Китобнинг харидорлигини таъминлаш учун аввало, уларнинг нархини арзонлаштириш йўллари излаш лозим, – суҳбатга қўшилади дўконга кирган нуронийлардан бири Садриддин Умаров. – Ёзувчи кўз нури, қалб кўрини тўки, йиллар давомида асар яратса-ю асосий фойдани китобни чоп этган босмахона кўрса! Бу адолатданми? Тўғри, китобсевар инсонга унинг нархи муҳим эмас, лекин нима бўлганда ҳам рўзгор, тирикчилик деган нарсалар ҳам керак. Ҳатто катта ёшдаги китобхон ҳам уни харид қилишга оғринса, ёшларнинг бу нархга қўрби етмайди.

“BILIMDONLAR MASKANI”dagi kitob do‘koni nega bo‘sh turibdi?

Кейинги йилларда мамлакатимизда аҳоли, хусусан, ёшлар ўртасида китобхонликни кенг тарғиб қилиш, мутолаа маданиятини юксалтиришга қаратилган қатор лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Президентимизнинг 2017 йил 13 сентябрдаги "Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолаа ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида"ги қарори бу борада муҳим дастуриламал бўлмоқда.

Халқимиз, айниқса, ёшларнинг маънавий-маърифий, бадиий-эстетик талабига жавоб берадиган китобларни юксак сифат билан чоп этиш, жойларга, таълим муассасаларига, кутубхона, китоб дўконларига мақбул нархларда етказиш, миллий ва жаҳон адабиётининг энг сара намуналарини таржима қилиш, китобларнинг электрон нусхасини яратиш, китоб савдоси билан боғлиқ муҳим масалаларни ҳал этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

...Бир вақтлар чекка ҳудуддаги кичик бир қишлоқнинг, гарчи нураб, мунгайиб қолган бўлса-да, пештоқига "Қишлоқ кутубхонаси" деб ёзилган ўз зиёнаси бўларди. Уша кичкина кутубхонадан ҳам жаҳон адабиётининг ноёб дурдоналарини топиб ўқиш мумкин эди. Эсимда, болалигимда қишлоғимизнинг мўъжазгина кутубхонасидан "Аждодларимиз қисмати" деган китобни олиб ўқигандим. Мана, 40 йил ўтибдики, ўзим кўрган ҳеч бир кутубхонадан ўша китобни топа олмадим...

– Тўғриси айтсам, бундан беш-ўн йил муқаддам ўқув залларида 20-25 чоғли китобхонни учратиш ҳам мушкул эди, – дейди Сирдарё вилояти ахборот-ресурс маркази раҳбари Алижон Бойматов. – Бугун эса китобхонлар учун қўшимча жой тополмай қийналяпмиз. Бу, айниқса, ёшларимизнинг китобга, мутолаага бўлган қизиқиши ортаётганидан нишона. Айни пайтда вилоятимиздаги 1 миллион 759 минг 366 нусха китоб фондига эга бўлган 375 ахборот-ресурс марказининг йиллик қатнови 2 миллион 64 минг 600 нафарни ташкил этмоқда. Ана шу китобларнинг 487 минг 483 нусхаси бадиий китоблар бўлса, 225 минг 301 нусхаси ўқув дарсликлари, 1 миллион 46 минг 582 нусхаси ижтимоий-сиёсий ва илмий-маърифий адабиётлардир. Электрон нусхадаги oilavajamiyat@mail.ru

китоблар эса 115 минг 580 дан зиёд.

Бир қараганда мутахассис келтирган бу рақамлар салмоқли туюлади. Аслида ҳам шундайми?

Сирдарё вилояти аҳолиси бугунги кунда 830 минг нафар эканини инобатга олсак, бу у қадар катта рақамлар эмаслиги аён бўлади. Бошқача айтганда, жами аҳолининг 550-600 минги китоб ўқийдиган ёшда десак, кутубхонага қатновчи 1 нафар китобхонга ўртача 2 дона китоб тўғри келади, демакдир. Уларнинг ҳам 80-90 фоизи ўқувчигалаба ва бевосита мутахассислиги билан боғлиқ китобхонлар экани инобатга олинса, моҳият янада ойдинлашади.

Айни пайтда китобхонлар фақат ўқувчи, талаба ва ё илмий ходим эмас-ку? Бошқа касб вакилларининг кутубхонага келиши учун бўш вақти йўқ. Сабаби, кутубхона эрталаб соат 8.00 ёки 9.00 дан кеч соат 17.00, баъзиларигина 18.00 гача ишлайди. Бу вақтда эса ҳамма ўз касб-кори билан банд бўлади. Демак, бошқа касбдагилар китоб ўқиши учун ўз шахсий кутубхонасини ташкил этиши ва бўш вақтида ундан фойдаланишига тўғри келади. Шахсий кутубхонани бойитишни эса фақат китоб дўконлари орқали амалга ошириш мумкин.

Хўш, бугун вилоятда нечта китоб дўкони мавжуд? Китоб дўконлари китобхонлар эҳтиёжини қондира оляптими?

– Бугунги кунда вилоятда атиги 16 та китоб дўкони фаолият кўрсатмоқда, – дейди вилоятдаги "Зиё" нашриёти директори Моҳира Йўлдошева. – Вилоят марказидаги китоб дўконларини ҳисобга олмаганда, ҳудудлардаги китоб

бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида"ги қарори ижроси доирасида Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича вилоят кенгаши тегишли ташкилотлар билан ҳамкорликда "Ҳар бир маҳаллада кутубхона ва китоб дўкони очиш тўғрисида" кўшма қарор қабул қилган. Ишлаб чиқилган чора-тадбирлар ўз натижасини бера бошлади. Маҳаллаларда ана шундай дастлабки кутубхона ва китоб дўконлари иш бошлаши кутиляпти.

Бундан ташқари, ҳудудда бир қатор китоб савдоси билан шуғулланувчи субъектлар жорий йил давомида вилоятда ўз улгуржи дўконларини очишни режалаштиряпти. Булар таҳсинга сазовор ишлар, албатта.

– Кейинги 2-3 йилда дўконимизда харидорлар сони кескин кўпайди, – дейди Гулистон шаҳрининг Ўзбекистон кўчасида жойлашган китоб дўкони сотувчиси Шора Қосимова. – Ўзбек ва жаҳон адабиётининг дурдона асарларини кўпроқ катта ёшдаги китобхонлар харид қилишади. Тўғри, ёшлар ҳам дўконимизга тез-тез кириб туради, аммо улар кўпроқ тест саволларини олишади. Бадиий адабиётларни эса бир-бир варақлаб, "қиммат экан, ижарага бермайсизларми?" деб сўрашади. Менимча, дўконларда ҳам кутубхонага ўхшаш, лекин пуллик, китобни маълум муддатга ўқишга беришни ташкил этиш лозим.

– 15 йилдан буён китоб дўконига ишламан, – дейди ушбу китоб дўкони мудири Мадрахим Қосимов. – Давлатимиз раҳбари ўтган йил апрель ойида вилоятимизга ташрифи чоғида вилоят ижодкорлари билан учрашган "Билимдонлар маскани"даги китоб дўконини ўзим китоб билан тўлдириб, ўша жойда савдо ташкил этган эдим. Аммо ташрифдан сўнг орадан кўп ўтмай, жой эгаси ижара ҳақини кескин ошириб юборди. Оқибатда яна эски жойимизга, эҳтиёт қисмлар дўконига қайтиб кетишга мажбур бўлдик. Бу ҳам вақтинча, чунки эшитишимизча жой эгасининг маҳалладаги эҳтиёт қисмлар дўкони бузилишга тушибди. Уша дўкондаги юкларини олиб келса, бу ерни ҳам бўшатишга мажбур бўламиз. "Билимдонлар маскани"даги ўша китоб дўкони эса ҳамон бўм-бўш турибди. Назаримда китоб дўконлари учун тўланадиган ижара ҳақи борасида ҳокимият томонидан аниқ нарх белгиланган ҳужжат қабул қилинса яхши бўларди.

Албатта, бу тақлиф-мулоҳазалар уйлаб кўрса бўладиган, ечимни ҳам топиладиган масалалар. Бунинг учун жойлардаги раҳбарлар ҳам масъулиятни ўз зиммасига олиши, эл-юртга зиё тарқатиш учун жон куйдириши лозим. Давлатимиз раҳбарининг ўзи бу йўлда барчамизга ибрат бўлаётган, бунинг учун барча имкониятларни яратиб бераётган бир пайтда айрим мутасаддилар мамлакат истиқболи билан

боғлиқ го'ят долзарб масалалар етарлича эътибор қаратмаётгани кишини бироз ранжитади.

**Абдуҷалол ҚАЮМОВ,
Фурқат ТОШМАТОВ (сурат), ЎЗА**

Фахриддин ҲАЙИТ,
“Ёшлик” журналі бош муҳаррири

Асадуллоҳ ва Раъно билан илк учрашганимда уларга ҳамроҳликни навбатдаги бир вазифа деб билганман. Айб ўзимда - тасаввуримда. Афғонистонлик ёшлар, дейилса илму ирфондан йирик, урушлар гирдобидан улғаяётган, ёшлик суруридан бебахра авлод кўз ўнгимизда намоён бўлади. Таассуфки, йиллар давомида ўқиганларимиз, эшитганларимиз тасаввуримизга шундай тасвири муҳрлаб қўйган. Афғонистонни кўзимизга “олабўжидай” кўрсатишга уринганлар, қайсидир маънода ниятларига етган.

Афғон халқининг заҳмат тортгани, ситам чеккани рост. Мамлакатнинг қай бурчакларида давом этаётган нотинчликлар қалбга ғулу солиши мумкин, бироқ билимга ташналикни, ҳаёт ва келажакка интилишни сўндиришмайди. Афғонистон ёшларининг ҳам дунёга айтар сўзи, беллашадиган закоси бор.

Асадуллоҳ Азизий ва Раъно Шерзод илму маърифат истаб юртимизга келган миллатдошларимиздан. Айни пайт Термиздаги Афғон фуқароларини ўқитиш марказида таҳсил олишади. Икки ёш ижодкор улуғ бобокалонимиз Алишер Навоий ҳазратларининг таваллуд кунига бағишлаб Тошкентда ўтказилган тадбирларда иштирок этиш учун бир неча кун пойтахтда бўлди. Илк учрашувдаёқ юрагидаги аланга тафтини, кўзларида билимга ташналикни сездим.

БЎЛМАСА

*Эй, ватандошлар, мани дардимга дармон бўлмаса,
Не қилой, дунё уриб, умримда хуш он бўлмаса.*

*Бу дунёнинг дарди кўп, нега дармони бунча кам?
Минг бора айтсам қайрилиб бир бор ҳайрон бўлмаса.*

*Ҳар қимки дунёга келди, минг балога гирифторм,
Минг балоси бўлса-ю кўнгли гулистон бўлмаса.*

*Сўзлар ҳам холи харобимдин, қани сулҳу сафо,
Минг киши майдони жанг, битта суҳандон бўлмаса.*

*Бенаводан шеър ушқоқ эъзам гар дафтар аро,
Юзта дафтар тўлсаю, воҳ, мен томон бўлмаса.*

*Ҳар томондан янграса, қалбим овози соз бўлиб,
Не этай, эй ёр, Худое, хушлик намоён бўлмаса.*

*Ё Раб, ўзинг раҳм айлагил, биз миллати вайронага,
Қанча ёзмай, келмагай, луту Раҳмон бўлмаса.*

Асадуллоҳ Азизий

OROM O'LKASI

Afg'onistonlik yoshlar O'zbekistonni shunday atashadi

Улар Ўзбекистонни бобо маконимиз, ором ўлкаси, деб ардоқлайдилар. Асадуллоҳ “келажакдаги энг катта орузим – ўлкамга, халқимга осойишталик бахш этиш”, дейди. Фикри теран, сўзи равон йигитнинг суҳбати қалбингизга газалдек сингади. Ўзбек мумтоз адабиётининг билимдони.

– Чегара ортида бобо юртимиз борлигини билардим, аммо, тасаввур эта олмаганман. Термизий боболар хоки ётган улуғ тупроқда таҳсил олиш, она тилимизни ўрганиш бахтига муяссар бўлганимдан чексиз ифтихор туяман. Ўзбекистонда бўлиш илм олишдан ташқари менга руҳий мадад, маънавий куч берди, – дейди Асадуллоҳ. – Афғонистоннинг ҳамма ҳудудларида ҳам жангу жадал кечаётгани йўқ. Тинчлик, осойишталик ҳукмрон вилоятларимиз ҳам бор. Ўзбекистонга келиб ҳайратландим, одамлар бизга гоҳ ачинаш, гоҳ ҳадик билан қарайди. Дунёда юртимиз ҳақида тарқалаётган

ахборотлар ташқи муҳитнинг Афғонистонга муносабатини ўзгартириб қўганидан оргинаман. Мен ишонманки, Афғонистон яқин йилларда Ўзбекистон каби ором мамлакатига айланади.

Мен ижодкорман. Афғонистонлик ўзбеклар она тилимизнинг қадр топиши учун курашиб келади. Ўзбек тили мактабларда алоҳида фан сифатида ўқитилади. Аммо фақат ўзбек тилида ўқитилмаган алоҳида мактаблар йўқ. Давлатимизнинг ўзбек тилига етарли даражада эътибори бўлмапти.

Биз муқаддас она тилимиз – ўзбек тили қайғусидамиз. Тилининг қадр-қимматини яхши биламиз. Шу боис Ўзбекистонда айрим ёшларнинг тилга муносабати мени бир оз ранжитди. Ахир миллатнинг буюклиги тилга эътибори билан ўлланади.

Ёшлар учун ором юртда ҳамма шароитлар бор, уларга энг аввало осойишталикнинг қадрига етишини тилаймиз!

Асадуллоҳ беш тилда сўзлаша олади. Гоҳ шароит нуқтаи назаридан, гоҳ ўзи қизиқиб тилларни ўрганган. Фаробда улар истиқомат

қилаётган қишлоқни толибонлар босиб олгандан кейин, минг машаққат билан Покистонга ўтиб кетиб, бир йилга яқин умргузаронлик қилади. У ерда урду тилини ўрганади. Сўнгра Жузжон вилоятига кўчиб келади. Максادلари ҳақида сўзлаганда, кўзларида ишонч ва самимийлик порлаб туради.

Меҳмонлар билан пойтахтнинг диққатга сазовор жойларини айландик. Жумландан, Хаси Имом мажмуасида

ЭИ, ВАПАНИМ...

*Эй Ватаним, сен руҳу равонимсан,
Эй Ватаним, сен боғу баҳоримсан.*

*Сенинг меҳринг доим қалбимда бўлур,
Эй Ватаним, сен жону жанонимсан.*

*Тупроқларинг кўзларимга тўтиёдир,
Эй Ватаним, сен тоғу довонимсан.*

*Севарман сени улуг армонларим билан,
Эй Ватаним, сен гулу гулистонимсан.*

*Сенинг ишқинг Шерзодга тобон бўлган,
Эй Ватаним, сен шоду жаҳонимсан.*

Раъно Шерзод

бўлиб маданий ёдгорликлардан улкан таассурот олди. Муслмонларнинг энг буюк китоби Қуръони Каримнинг Усмон мусхафи сақланаётган обидани айланар экан, араб имлосида ёзилган барча китобларга кўз ташлаб чиқди. Назари тушган мисраларни ўқиб, шарҳ бериши, “Шаҳидлар хитобини” хитобинидаги тиловати динни нурлантириб юборди. Зеҳни-закоси баланд йигит, марказга келганда сабоқнинг илк икки кунда лотин графикасига асосланган ўзбек имлосини ўзлаштириб олибди. Бугун у марказнинг энг фаол талабаси.

Раънонинг ҳам севиначи ич-ичига сиймайди. Унинг орзуси – журналист бўлиш. Раъно сафари чоғида Нодирабегим, Увайсийларни кўп эслади. Юртимиздаги тарихий қадамжолар унда кўп ва хўп таассуротлар қолдирибди.

– Сўнги пайларда Ватан, Она мавзусида кўп шеърлар ёзадиган бўлиб қолдим, – дейди Раъно. – Ўзбекистон мени шунга руҳлантирди. Бунинг учун ушбу имкониятни яратган Президент Шавкат Мирзиёев ва бизнинг Президентимиз Ашраф Ғанига миннатдорлик билдириман.

Афғонистонликлар доимо Ўзбекистонга талпиниб яшайди. Ат-Термизий, Имом Буҳорийларнинг хокини таъвоф айлагиси, Самарқанд, Бухорони кўргиси келади. Марказда ўқиш давомида кўллаб анжуманлар сабаб Шаҳрисабз, Бухоро, Навоий, Самарқанд, Тошкент шаҳарларида бўлдим. Ҳар гал Мозори Шарифга қайганимда олам-олам қувонч, хотиралар олиб кетаман. Ўқув йили тобора охирига борапти. Марказда магистратура йўналиши ташкил қилинганда, албатта, билимни чуқурлаштириш учун ўқини давом эттирар эдим.

Раънонинг сўзлашишидаги майин оҳанги ибосига ибоси бўлади. Ғазал ўқиганда нигоҳи овозига ҳамоҳанг бўлади:

“Парим бўлса учуб қочсам улусдан то қанотим бор.

*Қанотим қўйса учмоқдин,
югурсам то ҳаётим бор...”*

(Алишер Навоий)

...Айни дам ҳам Асадуллоҳ, Раъно ва Афғон фуқароларини ўқитиш марказининг бир гуруҳ талабалари Тошкентда: Алишер Навоий номидаги ўзбек тили ва адабиёти университетида қисқа муддатли таҳсилни давом эттирмоқда. Қуни кеча бир гуруҳ бўлиб, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига, “Ёшлик” журналі таҳририятига кириб келишди:

– Устоз, биз яна келдик... Янги меҳмонларнинг ҳам кўзларида ҳайрат ва ҳавас, қалбида қувонч ва ҳаяжон қоришиқ. Асадуллоҳ ва Раъно курсдошларига “Адиблар хитобини”ни “кўз-кўз” этгани олиб келибди...

...Нимасини айтасиз, улар ўзбек адабиётининг буюк сиймоларига ўз эҳтиромларини бажо келтираётган, улар қаршида ҳайрат ва ҳавасга тўлиб турган бир пайта уларнинг ўзбекистонлик айрим тендошлари турк сериаллари қаҳрамони ортдан қувиб юрган эди.

ERKAKLAR DASTURXON ATROFIDA O'ZLARINI FOSH QILISHADI

Рухшуносларнинг илмий кузатувлари, хулосаларига кўра, биринчи учрашувдаёқ қаршингиздаги инсон ҳақида кўпроқ нарса билиб олиш имкони мавжуд экан. Бунинг учун эркаклар дастурхон атрофида ўзини қандай тутганини кузатиш ва хулоса қилинса бас.

У ҚАНДАЙ МУТАХАССИС?

Гётеда шундай сатрлар бор: "Феъл-атвор ва хатти-ҳаракатлар – тошойна, унда ҳар ким ўз қиёфасини намоён этади". Уш, биринчи учрашувдаёқ қаршингизда турган эркак ҳақида кўпроқ нарса билиб олиш учун нималарга эътибор бериш лозим?

Баъзи рухшунослар раҳбарлик лавозимига кадр танлашда ноъанавий маспахат беришади. Масалан, немис мутахассислари бўлгуси номзодни тушликка таклиф қилиб, овқатланишни кузатишни тавсия қилишади. Агар у овқатни очкўзлик билан (ҳозирда бундай эркаклар жуда кам) чайнамай юта бошласа, билинги бу одам салга ловуллаб кетадиган, енгил характерлидир. Мабодо тез, аммо иштиёқ билан ва овқатнинг мазасини ҳис этиб тановул қилса, у ишда ҳам ўзини шундай намоён этади. Кимда ким овқатланиш пайтида таомлар таркибидеги витаминлар ва озукавий бирикмалар билан жуда қизиқса, бундай одам ишда кўп вақтини майда-чуйда нарсаларга сарфлайди. Овқатни шошмасдан, майда чайнаб еганлар энг яхши ташкилотчилардир. Иштаҳаси бўлмаган одамлар одатда ишга ҳам шу тарзда муносабатда бўлишади. Албатта, бу янгилик эмас, қадимда ота-боболаримиз ҳам ишчи ёллаганларида аввал уларни овқатлантириб, шунга қараб хулоса қилганлар.

СУХБАТЛАШИШНИ ЁҚТИРАДИ

Эркак кишининг дастурхон атрофида қандай гаплашишига эътибор қаратинг: у оғзидаги егуликни чайнаб олиш учун гапини тўхтатиб турадими? Балки оғзи тўла овқат билан ҳам гапдан тўхтамаётгандир?

Биринчи ҳолат, бу эркакнинг тартибли фикрлашидан, зарур нарсалар билан иккинчи даражалиларини фарқлай олишдан далолат беради. Бундай эркаклар ўз фаолият ва ҳаракатида тартиб ҳамда кетма-кетликка риоя қилишади, ташқи омиллар фикрига ҳамда қарор қабул қилишига таъсир кўрсатолмайди.

Бир вақтнинг ўзида ҳам оғзидаги овқатни чайнаб, ҳам гапдан тўхтамайдиганлар эса муомала ва мулоқотда очик,

ҳамда оддий кишилардир. Улар учун таассуротлари билан ўртоқлашиш ёки ниманидир муҳокама қилиш энг катта бахт бўлса, ажабмас. Бундай эркаклар ёлгон гапириш ва сир сақлашни билишмайди, бу нарса кўлларидан келмагани боис хатто бунга интилишмайди ҳам. Шу маънода оилада кўнгил хотиржамлиги учун мана шундай эркаклар жуда мос келади.

ИНДАМАС

Жимгина, ёпиқ оғиз билан, аста-секин ва шошилмай овқатланиш одатида инсоннинг ташқи оламдан маълум даражада чекланганлигидан далолатдир. Шунинг эътиборига олинки, ўзини назорат қила олиш қобилияти билан бирга, бу одати ҳам бу эркакнинг ўзига хослигини англатади.

ОШХОНА ЖИҲОЗЛАРИНИ ИШЛАТИШ

Ўзлари сезмаган ҳолда инсонлар дастурхон устида пичоқ, қошиқ ёки санчқини турлича ишлатади. Айрим эркаклар овқатланиш пайтида гўёки қошиқни "кутиб олишади". Яъни, улар қошиқни оғизларига олиб бориш билан бир вақтда бўйинларини олдинга чўзиб, оғизлари билан қошиққа интилишади. Қизиғи шундаки, бундай одат ўзига ва атрофидагиларга ишончи суёт одамларга хос экан. Бундай эркаклар ҳар доим эҳтиёт бўлиб юришади. Шу билан бирга улар билан турмуш ишончли ва осуда кечишини айтиб ўтиш керак. Улар ҳамма нарса ҳақида жиддий мулоҳаза қилиб кўришади, бошқача айтганда, етти ўлчаб бир кесади.

Овқатланиш чоғида санчқини қандай ишлатиш ҳам эркаклар ҳақида

кўпгина сирларни ошкор этиши мумкин экан. Масалан, айрим эркаклар гўшт бўлагини санчиб олишади, гурuch ёки макаронни эса худди қошиқ билан еяётгандек йиғиб олиб истеъмол қиладилар. Шу билан бирга санчқини дам-бадам ўз ўқи атрофида айлантириб туришади. Бу нарса ушбу эркакнинг эркин фикрлашидан, кўнглига келганини қилишидан далолат беради. У бир вақтнинг ўзида ҳам нозик таъбли, ҳам омилкор бўла олади.

ОВҚАТДАН СЎНГ

Биргаликдаги тушлик ёки кечки овқат якунига етиб қолди, деб ҳисоблайлик. Сиз ўтган вақт мобайнида қаршингиздаги эркакни кузатиб, маълум бир хулосалар чиқаришга, айрим фикрларга келишга улгурдингиз. Аммо, дастурхондан туришида у анжомларни қай ҳолатда қолдиришини ҳам назардан қочирманг. У овқатни еб бўлгач, қошиқ ёки санчқини ялаб кўядими, уларни қаерга кўяётганига эътибор қаратадими? Овқат сузилган идишни ва қошиқ-санчқиларни тозалаб кўядиганлар қатъиятли, синчков кишилар бўлишади. Улар учун ҳар бир ҳаракатни мантиқан асослаш жуда муҳим. Бундай эркаклар учун кўпроқ оилавий ҳаётга тайёр, бу борада маълум тажрибага эга аёллар мос келади.

Агар эркаклар анжомларини дастурхон устига бетартиб ташлаб қўйса, уларни тез-тез қўлидан тушуриб юбораверса, бундай эркак билан оила қуриб яшаш оғир ва мушкул иш.

ИЧИДАГИ ТАШҚАРИСИДА НАМОЁН

Табиийки, бир қарашда ёки биринчи учрашувдаёқ қаршингиздаги суҳбатдошнинг характерини очиб беришга хизмат қиладиган барча жиҳатларни битта мақолага сиғдириш мушкул. Аммо эркак киши ҳақида овқатланиш пайтида олган таассуротлар ҳам кўп нарсани ҳал қилиши шубҳасиз.

Бундан беш минг йил муқаддам Гермес Трисмегист: "Ичкарида (кўнгилда) нима бўлса, у ташқарида (қиёфа, хатти-ҳаракат ва бошқаларда) акс этади", деган экан. Бундан ортиқ бирор фикр айтиш мушкул бўлса керак!

Ичимлик ичиш (бу ўринда айнан спиртли ичимликларни назарда тутаятганимиз йўқ, балки сув, чой ва бошқа барча ичимликлар ҳақида гап кетяпти) одати тўғрисида гапирганда билинги, тахминан 7 фоиз одамлар бу борада одоб қоидаларига риоя қилмайди. Агар эркак ичимлик ичганда доим кийимга

томиб кетаверса, ёки хуриллатиб ичса, бу ҳол унинг одоб қоидаларидан бир қадар йироқлигини англатади.

Қадимда эркакнинг қанчалик эҳтиросли эканини аниқлаш учун унинг ичимлик ичиладиган идишини қандай ушлашига эътибор беришган. Эркак пиёла ёки қадаҳга қанчалик нозиклик ва эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлса, у аёл билан ҳам шундай муносабатда бўлиши тайин, дейишади мутахассислар.

ТУРМУШ ЎРТОҚ ТАНЛАГАНДА...

Замонавий турк рухшунослари ҳам инсоннинг дастурхон устидаги хатти-ҳаракати унинг характерини ва одатлари ҳақида кўп нарсани билдиради, деб ҳисоблашади. Уларнинг таъкидлашича, қиз бола бўлгуси умр йўлдоши бўлмиш йигитни дастурхон устида кузатиб, айрим хулосаларга келиши мумкин экан.

✦ Гўштли таомларни хуш кўрадиганлар ҳаётда идеалист бўлган вегетерианлардан фарқли равишда прагматик бўлишади. Улар ўзларига ишонишади, жиддий муносабатларга тайёр бўладилар, ўзларни, ҳаётни, энг муҳими бўлгуси турмуш ўртоғини идеаллаштирмайдилар.

✦ Баълиқли таомларни суйиб истеъмол қиладиганлар ҳақида сабрли, ён босувчан, кўнгилчан, марҳаматли, оилавий муаммолардан ўзини олиб қочадиган кишилар дейиш мумкин.

✦ Агар қаршингиздаги эркак сабзавотларни ёқтирса, бу ҳам яхши белги. Ҳиссиётларнинг жўшқинлиги ва романтика бундай кишиларга хосдир.

✦ Кувноқ ва хушчақчақ инсон билан турмуш қуришни истайдиган қизлар, меваларни ёқтирадиган йигитларга эътибор қаратишимиз. Узум, банан сингари мағзи юмшоқ меваларни хуш кўрадиган йигитлар етакчиликка, устунликка интиладиган бўлишади. Қаттиқ мағзили мева ва сабзавотларни суйиб истеъмол қиладиганлар эса юмшоқ кўнгил ва нозиктаъб, шу билан бирга жиззак бўладилар.

✦ Ширинликка ўч йигитлардан эса яхши умр йўлдош чиқиши даргумон. Азиз қизлар: хушёр бўлинг, бундай йигитлар бир оз эркатойроқ бўлиши мумкин. Бу баки инсонлар билан ўзаро мос ва уйғунликда ҳаёт кечириш осон бўлмаслиги аниқ.

✦ Аччиқ ва шўр таомларни ёқтирадиганлар, одатда саргузаштларни хуш кўрадиган, гардкамчи, қизиққон бўладилар. Аммо улар қанчалик тез ловуллаб ёнишса, шундай тез ўчадилар. Чучук овқатларни суйиб истеъмол қиладиганлар узоқ муддатли муносабатлар ўрнатишга мойил бўлишади. Улар шу жиҳатлари билан аччиқ ва шўр таом ишқибозларидан фарқ қилишади.

P.S. Бу замонавий психологларнинг фикрлари. Уларни асосли фикр сифатида қабул қилиш ёки эътиборсиз қолдириш ихтиёрингизда. Аммо инсоннинг овқатланиш, дастурхон атрофида ўзини туттиш маданияти унинг жамиятдаги ўрни ва мавқеи учун ҳар доим муҳим саналган. Шу боис йирик тадбиркорлар, ишбилармонлар бизнес масалаларини дастурхон устида ҳал қилишади. Демак юқоридаги фикрлар бежиз эмас.

Интернет маълумотлари асосида тайёрланди.

QIRG'OVUL

Бахмалнинг Ойқор тоғи ёнбағирлари наботот ҳамда ҳайвонот дунёсига бой. Баҳор яқинлашиши билан табиат уйғониб, бу сўлим масканда тириклик нишонлари пайдо бўлади. Тоғ- ёнбағрида турфа жонзот ва қушлар кўзга ташлана бошлайди.

Қирғовул – эркин, кўркам ва анча йирик қуш. Макиёнининг қулранг патларидаги йўл-йўл чизиклар ёрқин кўринишда бўлиб, ўта эҳтиёткор. Қуш тез югура олади. Кам ҳолларда учайди. Нар қирғовулнинг бўйин қисмидаги оқ ҳошияси уни янада ёрқинроқ қилиб кўрсатади. Қаноти қизғиш-қорамтир, тана тузлишининг ярмини думи эгаллайди. Учқур тумшуги ов учун беназир курол, тирноқлар ҳам яхши иш беради. Қирғовуллар қамиш ва бутазорларда ўтроқ ҳолда ҳаёт кечиришади. Тунда ҳимояланиши учун дарахт ва йирик буталар устига чиқиб олади.

...Қулмаганда тонг саҳар ҳавза бўйларида ўғринча ов қилувчилар изғиб қолишади. Бу ҳол қирғовулларни чўчитиб, бутазор ичига яширинишга мажбур қилади. Хилватгоҳда ҳар доим сергак ва ҳушёр туришга одатланган махсус кийимдаги нозир – Содиқ ака бегоналар шарпасини пайқаб, осмонга қарата кетма-кет ўқ узади. Бу огоҳлантиришдан нишона, албатта.

Содиқ ака олтишини қоралаб қолган бўлса-да, жисмонан бақувват, қоматини тик, тоғ йўллари ва ҳавза ёқалаб илдам кезади. Ҳар қандай ноқулай об-ҳаво шароити ҳам уни чўчита олмайди. Тўрткўз лақабли исковуч ити доимо қумакка шай.

Уша субҳидам нозирнинг ақл-идроки ва тажрибаси устун келиб, безор жониворларга ҳеч қандай шикаст етмади. Тонг ёришгач, қирғовул сони бу ҳудудда тахмин қилганидан ҳам кўпчилигидан севиниб, кўнгли равшан тортиди.

Тухумдан чиққан юмшоқ патли полапонлар бир-икки ойдан сўнг мускуллари чиниқиб, анчагина мустақил бўлиб қолишади. Лекин катталар ғамхўрлиги кичкинтойлар учун ниҳоятда зарур. Улар ота-оналарини товушидан танийди. Хавф-хатар сезилгудек бўлса, нар рақибини чалғитиб қанотларини қоқа бошлайди. Унинг безовталаниб чириқлашидан полапонлари буталар орасига кириб, кўздан яширинишади. Полапонлар ёқимли сайрашдан сўнг ота-оналари олдида тўпланишади.

Қулмаганда қирғовул рўпарамизда пайдо бўлди ва тезликда буталар орасига яширинди. Ҳеч вақт ўтмай тўрт-беш одим нарида яна кўриниш берди. Улар қишда из қолдирмаслик учун имкон даражада қуруқ майдонда юришади. Шунинг учун ўғринча ов қилувчилар бу айёр қушнинг қаерда ва қачон бўлишини ҳар доим ҳам билвермайди. Баъзан маҳорат ҳам иш бермай қолиши мумкин.

Абдулла САИДОВ

TO'RT TUP YONG'OQ BIR OILANI BOQADI

Хатирчи туманидаги Қарғатепа қишлоғи қаф-деккина. Шунинг учун ҳам қишлоқ одамлари бир-бирини яхши танийди. Кимнинг бошига иш тушса, биргалашиб мушкулини осон қилишади. Кўпдан қуён қочиб қутулмайди, деганларидек, ҳашарни ҳам, тўй-маъракаи ҳам биргаликда ўтказишади.

Қишлоқ одамлари чорвачилик билан шуғулланади, парранда боқади, томорқасида деҳқончилик қилишнинг ҳадисини олган. Боғдорчиликда ҳам донг таратган. Ҳар бир хонадонда ҳеч бўлмаганда уч-тўрт туп ёнғоқ, ўрик, олма дарахти бор. Мабодо кимнинг уйда мевали дарахт бўлмаса, ўзи экиб, то ҳосилга киргунга қадар парваришлар бергучи Нарзулла Кенжаевни туманда ҳам кўпчилик яхши танийди.

Сўзга чечан, меҳрибон, тартибни хуш кўрадиган бобо 80 ёшни қоралаб бормоқда. Аммо меҳнат қилишни қанда қилмайди, ҳамон соғлом ва тетик.

– Дўстим ҳеч чарчамайди, – дейди меҳнат фахрийси Эркинбой Икромов. – Ҳар сафар дўстимни йўқлаб келсам, уни боғдан топаман. Қишда ҳам дарахтларнинг тагини юмшатиб, атрофини тозалаб юради. Тезкор замонамиздаги шиддатли ўзгаришларни бизнинг ёшимизда кўпчилик қабул қилиши қийин кечади. Аммо дўстим ҳар доим замон билан бирга нафас олади.

Нарзулла бобо қишлоқ яқинидаги 6 гектар ерда боғ барпо қилган. Бу ерда 450 туп олма, 240 туп ўрик, 125 туп бодом, 220 туп хурмо, 105 туп нок, 65 туп ёнғоқ, 50 туп гилос шахмат доналаридек тизилиб ўсмоқда. Дарахтлар ҳар тўрт томондан ўлчанганда бир хил яқинликда жойлашган. Бу дарахтларга сув, қуёш ва ҳаво бирдек етиб боришини таъминлайди.

– Болалигимда уйимизда катта ёнғоқ дарахти бўларди. Оқ мағизли бу ёнғоқ оиламизни боқарди. Ҳатто кўшни қишлоқлардаги одамлар ҳар йили кузда ва эрта баҳорда келиб, ҳовлимиздаги ёнғоқ шохидан олиб, уйдаги ёнғоқ дарахтига пайванд қиларди. Пайванд қилишни билмаганлар отамдан кўмак сўрарди, – дейди Нарзулла бобо. – Шунинг учун ҳам бугун ҳамқишлоқларимиз ҳовлисида мағзи тўқ оқ ёнғоқларни кўп учратасиз. Бу ёнғоқларнинг савдоси чаққон бўлади. Шу мевалар орқасидан болаларни уйли-жойли қилдим, набираларимни ўқитаялман, қолаверса, қора қозонимиз қайнаб турибди.

Бобонинг фикрича, ёнғоқ парвариш қилиш мушкул вазифа бўлгани учун ҳамма ҳам буни уддалай олмайди. Яхши парвариш қилинган ёнғоқ дарахти 300-400 йил мева бериши мумкин. Шунинг учун халқимизда тўрт туп ёнғоқ бир оилани боқади, бир туп ёнғоқдан етти авлод баҳраманд бўлади, деган гаплар юради. Аммо ёнғоқ дарахти ўз-ўзидан ҳосилга кириб қолмайди. Ниҳоллик давридан бошлаб алоҳида парвариш талаб қилади.

Шу ўринда Нарзулла бобонинг тажрибаси билан ўртоқлашсак. У киши ёнғоқ кўчатларини кеч кузда, қиш соғуғи эсмасидан ерга қадайд. Алоҳида парвариш қилиб, ҳосилга киргунча ҳар бир ниҳол билан тиллашади. Масалан, 1992 йилнинг кеч кузида эккан ёнғоқлари 5-6 йил ўсиб ҳосилга кирган. Мана, қарийб 20 йил давомида 65 туп ёнғоқдан ҳар йили ўртача 35-45 килограммгача ҳосил олади.

Нарзулла бободан яна бир гап: – Худо бериб турса, ҳар йили 15 тонна симиренко, 10 тонна Жиззахнинг бахмал олмасидан етиштирамиз. Беш юлдуз олма кўчатларини Бахмалдан келтирган бўлсак ҳам, у ернинг олмасидек қизил бўлмайди. Биздан Жиззахга олиб кетилган ёнғоқ кўчатлари ҳам Хатирчиникидек мағзи тўқ ва ёғли бўлмас экан. Бу ҳар жойнинг клими билан боғлиқ бўлса керак.

Нарзулла Кенжаевни қишлоқ болаласи "Ёнғоқчи бобо" деб қаҳришади. Сабаби, у киши кўчада юрса, олдида чиққан болага ёнғоқ улашади.

Ўзбекистон Ёнғоқ етиштирувчилар ва экспорт қилувчилар уюшмаси маълумотига кўра, Самарқанд, Наманган, Бухоро ва Навоий вилоятларидан ёнғоқ дарахтининг оқ мағиз, юпқа пўстли, пештоқи каби навлари кўп етиштирилган экан. Нарзулла бобо сингари дарахт билан тиллаша оладиган, боғдорчилик илмидан хабардор инсонлар борлиги туфайли ушбу ёнғоқ навлари йўқолмасдан келмоқда.

Яна бир гап. Хатирчига йўлингиз тушса, Нарзулла Кенжаевни ҳам бир кўриб ўтинг. Шунда Қарғатепанинг мағзи тўқ ёнғоқларини еб кўрасиз, бобонинг дуосидан баҳраманд бўласиз.

Дилобар Аслиддин қизи

Oila va jamiyat
Ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий газета
Обуна индекси – 176

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси, "Болалар ва оилаларни қўллаб-қувватлаш" ассоциацияси (Болалар жамғармаси) ва "Соғлом авлод учун" халқаро хайрия фонди
Бош муҳаррир: Воҳид ЛУҚМОНОВ

МАНЗИЛИМИЗ:
Тошкент – 100000. Амир Темуր кўчаси 1-тор кўча, 2-уй.
Қабулхона: (факс) 233-28-20, Котибият: 233-04-35, 234-76-08
E-mail: oilavajamiyat@mail.ru
Web-site: oila-va-jamiyat.uz

Газета 2007 йил 11 январда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0169 рақами билан рўйхатга олинган. Буюртма Г – 236. Формати А-3, ҳажми 3 табоқ. Адади – 5306. Баҳоси келишилган нархда.
Босишга топшириш вақти – 15:00 Топшириди – 15:00
Навбатчи: Мусаҳҳих: Саҳифаловчи: Б. Исмоилов С. Сайдалимов А. Маликов
Газета таҳририят компьютер марказида терилди ва саҳифаланди.
ISSN 2010-7609
1 2 3 4 5